

Přírodní
rezervace

Kněžnice

Mendelova
univerzita
v Brně

Skály nad řekou Svitavou

P. Jelínek a M. Čech

Mendelova univerzita v Brně

OBSAH

Co území chrání.....3	Doubravy.....13
Skály s javory.....4	Zvonky.....14
Jarní aspekt.....5	Liliovité rostliny.....16
Zběhovce.....6	Druhy bučin.....18
Orsej jarní.....7	Zástupci zvířat.....19
Druhy skal a sutí.....8	Chráněné druhy.....20
Pomněnky.....11	Mapka biotopů.....21

Zpracoval Ing. Petr Jelínek, Ph.D. a Milan Čech, Ústav lesnické botaniky, dendrologie a geobiocenologie, Mendelova univerzita v Brně. Zpracováno za podpory Školního lesního podniku Křtiny. Říjen 2020.

Co území chrání

Přírodní rezervace Kněžnice leží na levém břehu řeky Svitavy. Její příkré skalnaté svahy jsou tvořeny granodiority, díky orientaci k jihozápadu hodně vysychají. Pod starým světlým dubovým lesem převažují společenstva adaptovaná na extrémní stanoviště s řadou ohrožených druhů rostlin a živočichů. Území patří do Evropsky významné lokality Údolí Svitavy a leží v katastru obce Babice nad Svitavou v nadmořské výšce 225-310 m. Bylo vyhlášeno v roce 1973 na rozloze sedmi hektarů, patří tedy k menším rezervacím Školního lesního podniku Křtiny.

Skály s javory

Mezi první stromy, které se na jaře zazelenají, patří javor mléč (*Acer platanoides*). Nejsou to ale listy, ale světle zelené květy, které ozdobí strmé stráně (na snímku nahoře a dole vpravo) naší rezervace. Stromy se také používají do městské zeleně, neboť dobře snáší hodně živin.

Plodem je
nažka

Květ javoru mléče

Semenáček

Jarní aspekt

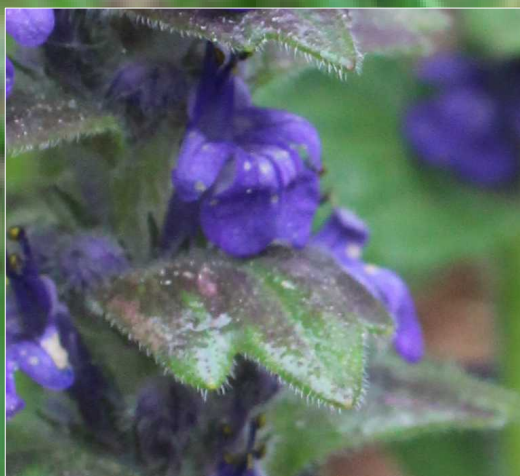
Plicník
lékařský

Dymnivka
plná

Prvosenka
jarní

Mezi jarní druhy patří plicník lékařský (*Pulmonaria officinalis*), prvosenka jarní (*Primula veris*) a dymnivka plná (*Corydalis solida*). Květ plicníku mění barvu podle kyselosti buněčných šťáv rostliny, v mladých květech je šťáva kyselá a jsou růžové, starší modrají. Barva květu je také signálem pro hmyz, lákají jej více neopylené růžové květy.

Zběhovec lesní

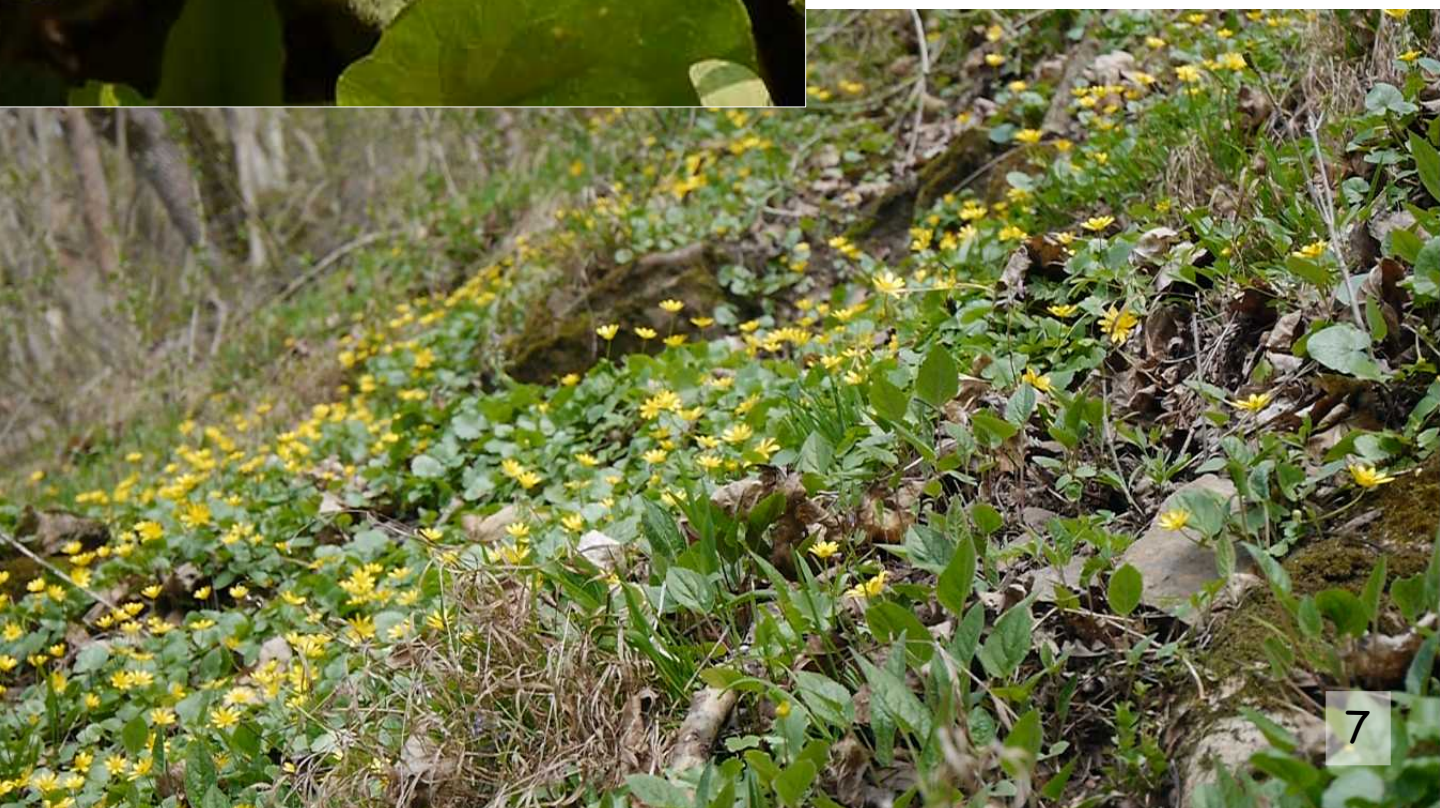

Mezi vzácnější jarní druh patří zběhovec lesní nebo také ženevský (*Ajuga genevensis*), který oproti běžnějšímu zběhovci plazivému netvoří poléhavé výběžky a horní listeny jsou trojzubé.

Orsej jarní

Živinami nasycené báze svahů porůstá orsej jarní (*Ficaria verna*), který patří k pryskyřníkovitým rostlinám. Často jej najdeme i v parcích blízko vodních toků, ale tady tvoří jarní dominantu rezervace.

Druhy skal a sutí

Rozchodník velký

Česnek šerý

Sleziník červený

Violka trojbarevná

Na skalách roste řada rostlin, přizpůsobených extrémům, především suchu. Bud' mají kožovité listy jako rozchodník velký (*Sedum maximum*) a česnek šerý horský (*Allium senescens* subsp. *montanum*), jiné si najdou živiny hluboko ve štěrbinách - to je příklad sleziníku červeného (*Asplenium trichomanes*).
Violka trojbarevná skalní (*Viola tricolor* subsp. *saxatilis*) zase dokáže využít jarního vlhka, rychle vykvést a přinést semena.

Řeřišničník písečný

Řeřišničník písečný (*Cardaminopsis arenosa*) je další rostlina skal, které jsou pro Kněžnici typické. Vykvétá brzy na jaře svítivě bílými kvítky. Patří do čeledi brukvovitých, tedy je příbuzný řepce a řadě dalších jedlých druhů.

Strmé svahy

Zaříznuté údolí řeky Svitavy modelované prohlubováním kaňonu činností říční eroze po milióny let se zachovalo i s druhy prudkých svahů a skal, kam patří krásná liliovitá rostlina bělozářka větvitá (*Anthericum ramosum*). Vykvétá v květnu a zdobí skalky, které pokrývá mělká vrstva půdy.

Pomněnka
lesní

Pomněnky

V dubnu svahy
zmodrají
pomněnkou lesní
(*Myosotis
sylvatica*) se
žlutými vzory
pryšce chvojky
(*Euphorbia
cyparissias*).

Pryšec chvojka

Prudké kamenité svahy osidluje také vysoká tráva třtina rákosovitá (*Calamagrostis arundinacea*) a bíle kvetoucí druhy tolita lékařská (*Vincetoxicum hirundinaria*) a kopretina řimbaba (*Chrysanthemum corymbosum*).

Třtina rákosovitá

Tolita lékařská

Kopretina řimbaba

Pro jižní svahy údolního kaňonu řeky Svitavy jsou typické doubravy s řadou listnáčů a borovicí lesní. Na spodním snímku vzácný jeřáb břek.

Doubravy na svazích

Jeřáb břek

Borovice lesní

Dutina v dubu zimním

Zvonky

Zvonek řepkovitý (*Campanula rapunculoides*) a především zvonek broskvolistý (*Campanula persicifolia*) vykvétají v doubravách v červnu.

Zvonek řepkovitý

Zvonek broskvolistý

Žluté barvy doubrav

Jestřábník zední

Jestřábník skvrnitý

Pro kyselé doubravy, tedy listnaté lesy na chudých půdách, jsou typické jestřábníky a náprstníky. Z jestřábníků uvádíme jestřábník zední a skvrnitý (*Hieracium murorum* a *H. maculatum*), Mezi další druhy doubrav se žlutými květy patří černýš luční (*Melampyrum pratense*), který černá při sušení. A pak léčivá a jedovatá rostlina náprstník velkokvětý (*Digitalis grandiflora*), který byl až po analýzách DNA přeřazen do čeledi jitrocelovitých.

Náprstník
velkokvětý

Černýš
hajní

Bílé květy doubrav

Jahodník
truskavec

Tolita
lékařská

Jahodník
obecný

Silenka nicí

Pro světlé doubravy jsou rovněž typické „lesní jahody“, tedy především jahodník obecný (*Fragaria vesca*), a také mnohem vyšší jahodník truskavec (*Fragaria moschata*), který nemá tak chutné plody. Vědecký název je podle latinského „vonět“, z obou bylin se připravují vonné čaje. Pod duby také najdeme jemnou silenku nicí (*Silene nutans*), nebo tolitu lékařskou (*Vincetoxicum hirundinaria*).

Liliovité rostliny

Kromě konvalinky vonné (*Convallaria majalis*) a lilie zlatohlavé (*Lilium martagon*) v rezervaci Kněžnice rostou oba druhy kokoříků, a to kokořík mnohokvětý (*Polygonatum multiflorum*) s více květy i kokořík vonný (*Polygonatum odoratum*) s hranatou lodyhou.

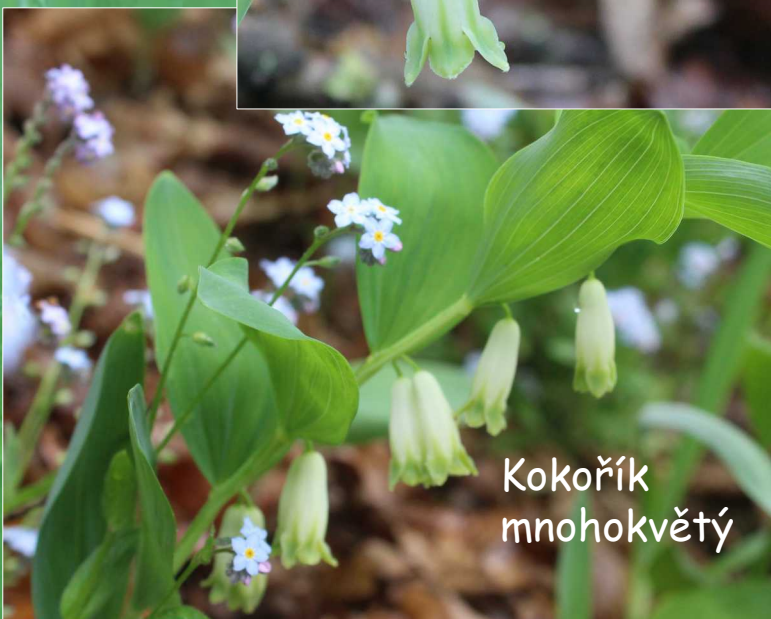
Lilie zlatohlavá

Kokořík vonný

Konvalinka vonná

Kokořík mnohokvětý

Druhy bučin ve žlebu

Plod vraního oka

Vraní oko čtyřlisté

V nejsevernější části rezervace, v chladném žlíbku najdeme typické druhy bučin: kyčelnici cibulkonosnou (*Dentaria bulbifera*), vraní oko čtyřlisté (*Paris quadrifolia*) nebo nezelný podbílek šupinatý (*Lathraea squamaria*). Pozor na prudce jedovaté plody vraního oka, někdy se pletou s borůvkou, ale ta v lesích Mendelovy univerzity prakticky neroste.

Kyčelnice cibulkonosná

Podbílek šupinatý

Zvířena

Roháč obecný (*Lucanus cervus*) potřebuje trouchnivé dřevo starých listnatých stromů, v němž se vyvíjejí jeho larvy. Proto je dnes v hospodářských lesích velmi vzácný. Mnohem běžnější je motýl běloskvrnák pampeliškový (*Syntomis phegea*), jehož dospělce některé roky najdeme téměř všude.

Běloskvrnák
pampeliškový

Roháč obecný

O – ohrožený druh
SO – silně ohrožený druh

Na snímku devětsil lékařský (*Petasites hybridus*) doprovázející tok Svitavy.

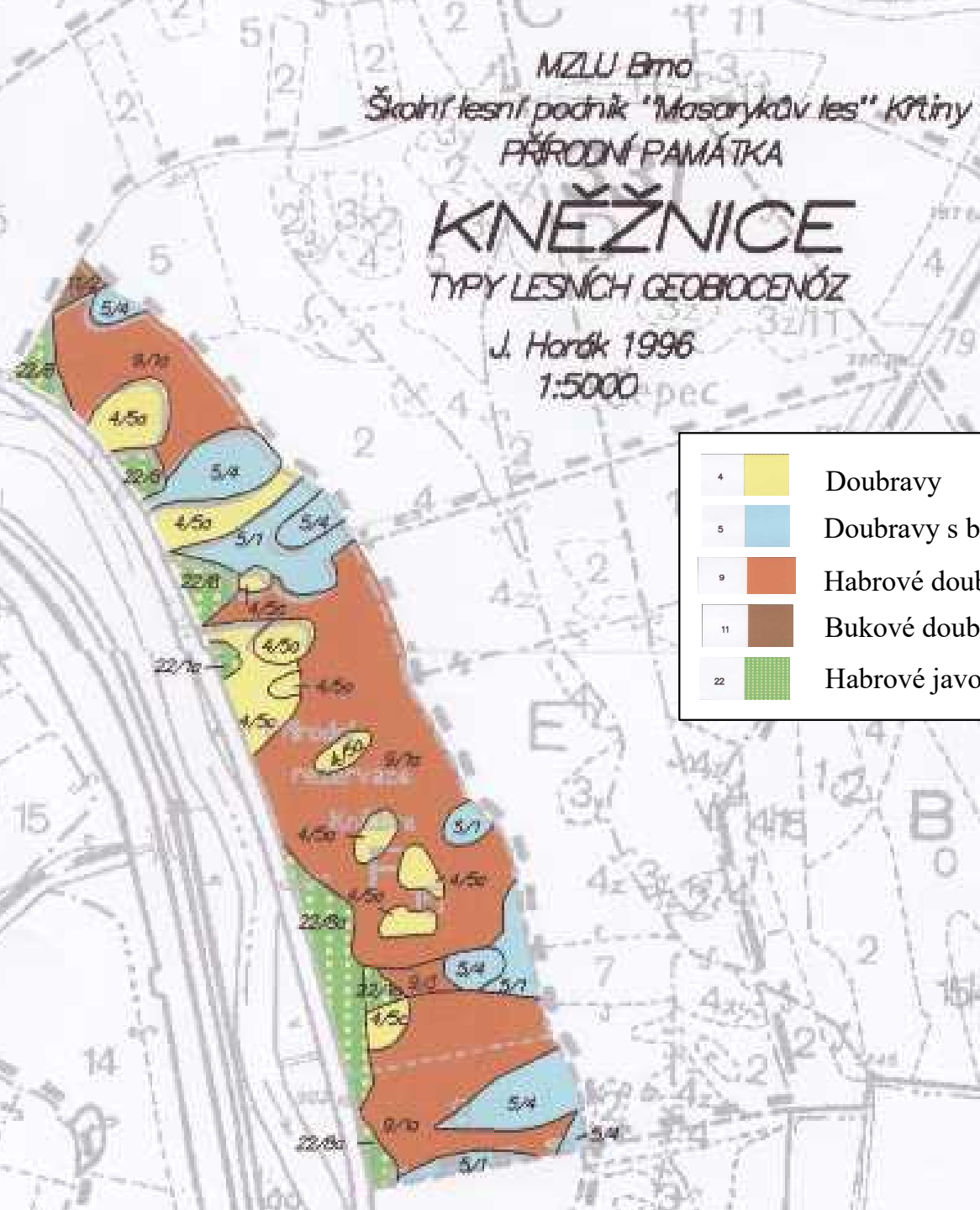
Chráněné druhy

ZVÍŘENA

ještěrka obecná (<i>Lacerta agilis</i>)	SO
krutihlav obecný (<i>Jynx torquilla</i>)	SO
roháč obecný (<i>Lucanus cervus</i>)	O
slepýš křehký (<i>Anguis fragilis</i>)	SO
užovka hladká (<i>Coronella austriaca</i>)	SO
veverka obecná (<i>Sciurus vulgaris</i>)	O

ROSTLINSTVO

dřín obecný (<i>Cornus mas</i>)	O
lilie zlatohlavá (<i>Lilium martagon</i>)	O
medovník meduňkolistý (<i>Melittis melissophyllum</i>)	O
okrotice dlouholistá (<i>Cephalanthera longifolia</i>)	O
vemeník dvoulistý (<i>Platanthera bifolia</i>)	O

Publikace vznikla jako výsledek výzkumu ohrožených druhů rostlin lesů severně od Brna Ústavu lesnické botaniky, dendrologie a geobiocenologie. Je to jeden z výsledků projektu EHP-CZ02-OV-1-012-2014 Červená kniha dřevin ČR, Červená kniha ohrožených druhů lužních lesů BR Dolní Morava a Červený seznam ohrožených druhů ŠLP Křtiny a rovněž projektu Videodatabáze rezervací ŠLP Křtiny, který byl financován z účelové činnosti Školního lesního podniku Křtiny na Mendelově univerzitě v Brně.

P. Jelínek a M. Čech. Přírodní rezervace
Kněžnice. Skály nad řekou Svitavou.

Mendelova
univerzita
v Brně

